

DİE TARAFINDAN YAPILAN
"COĞRAFİ BÖLGE AYIRIMINDA İLÇELERİN SOSYO-EKONOMİK
GELİŞMİŞLİK GRUPLARININ VE GELİŞMİŞLİK SEVİYELERİNİN
BELİRLENMESİ"
ARAŞTIRMASININ SONUÇLARI

DİE tarafından yapılan araştırmada "*Coğrafi Bölge Ayırımında İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Gruplarının ve Gelişmişlik Seviyelerinin Belirlenmesi*" başlığını taşıyan araştırmada¹ 1990 yılı baz alınarak 73 ildeki 847 ilçe ele alınmış ve ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması tespit edilmiştir. Araştırmada sosyo-ekonomik nitelik arzeden toplam 17 değişken kullanılmıştır (Bkz:Tablo-1). Araştırmada kullanılan değişkenler arasında okur-yazarlık oranı, yüksek okul bitirenlerin oranı, şehirleşme oranı, banka şube sayısı, nüfus artış hızı, vs. yer almaktadır. Araştırmada kullanılan başlıca değişkenlerin eğitim, ekonomi ve demografiye ilişkin olduğu görülmektedir.

Çalışmada yöntem olarak sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını belirlemek için Temel Bileşenler Analizi, gelişmişlik grubunu belirlemek için de Deskriminant analizi kullanılmıştır. Araştırmada 847 ilçeden 118'i yüksek düzeyde sosyo-ekonomik gelişmeye sahip ilçe grubunda; 292 ilçe orta düzeyde sosyo-ekonomik gelişmeye sahip ilçe grubunda; 437 ilçe ise düşük düzeyde sosyo-ekonomik gelişmeye sahip ilçe grubunda yer almaktadır.

İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ilk sırada Bursa Büyükşehir, ikinci sırada Adana Büyükşehir yer almaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması en düşük ilçeler ise sırasıyla şunlardır: Bahcesaray (Van), Mutki (Bitlis), Sincik (Adıyaman), Korkut (Muş), Pervari (Siirt), Tekman (Erzurum) (Bkz: Tablo-2 ve 3).

Önemle belirtelim ki, DİE araştırmasının sonuçları ile DPT araştırmasının sonuçları arasında benzerlikler görülmektedir. DPT araştırmasının DİE araştırmasına göre daha kapsamlı olduğunu söyleyebiliriz. DİE

¹ Daha fazla bilgi için bkz: DİE,Coğrafi Bölge Ayırımında İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Gruplarının ve Gelişmişlik Seviyelerinin Belirlenmesi, Ankara, DİE Yayını, 1997.

araştırmasında kullanılan değişkenler de sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını tam olarak yansıtmak ölçüde kapsamlı kriterlerden oluşmamaktadır. Örneğin, DİE araştırmasında sağlıkla ilgili hiçbir kriter yer almamaktadır. Oysa, sağlık göstergeleri sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini belirleyen temel kriterler olarak düşünölmelidir.

Türkiye’de temel yaşam kalitesi ve insani gelişme kriterleri (okuma yazma oranı, okullaşma oranı, ortalama yaşam beklentisi, sağlıklı içme suyuna sahip nüfus oranı, bebek ölüm oranı, kişi başına düşen GSYİH vs.) birçok gelişmiş ülkenin çok gerisindedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın her yıl yayınladığı ve bizim de bu çalışmada sonuçlarını özetlediğimiz İnsani Gelişme Raporu’na göre Türkiye, insani gelişme düzeyi yönünden 174 ülke arasında 69. sırada bulunmaktadır. Şüphesiz, 174 ülke arasında en altlarda bulunan Sierre Leone, Nijer gibi ülkelerle Türkiye kıyaslanacak olursa, insani gelişme düzeyinin ülkemizde çok yüksek olduğu görülür. Buna karşın, Türkiye’deki insani gelişme düzeyinin başlıca gelişmiş ülkelerin çok gerisinde olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye’nin ekonomik büyüme hızını artırırken insani gelişme düzeyini de yükseltmesi büyük önem taşımaktadır. İnsani gelişme düzeyinde gelişme sağlanmaksızın ekonomik büyümenin hızlandırılması tek başına anlamlı ve yeterli değildir.

Tablo-1: DİE Araştırmasında Kullanılan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Göstergeleri

1.	Toplam nüfus
2.	Toplam nüfusun yıllık ortalama artış hızı (Binde)
3.	Nüfus bağımlılık oranı (%)
4.	Şehirleşme oranı (%)
5.	İmalat sanayiinde çalışanların toplam istihdama oranı
6.	Toptan perakende ticarete çalışanların toplam istihdama oranı
7.	Ulaştırma-depolamada çalışanların toplam istihdama oranı
8.	Ücretli çalışanların toplam istihdama oranı (%)
9.	Mali kurumlarda çalışanların toplam istihdama oranı
10.	İşverenlerin toplam istihdama oranı (%)
11.	Okur yazar oranı (%)
12.	Yüksek okul bitirenlerin oranı (%)
13.	Tarım kesiminde çalışanların toplam istihdama oranı

Tablo-2: DİE Araştırmasına Göre Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi En Yüksek 20 İlçe

S. No	İlçe Adı	İl Adı
1	Bursa Büyükşehir	Bursa
2	Adana Büyükşehir	Adana
3	Merkez İlçe	Eskişehir
4	G.Antep Büyükşehir	Gaziantep
5	Merkez İlçe	Antalya
6	Konya Büyükşehir	Konya
7	Merkez İlçe	İçel
8	Merkez İlçe	Denizli
9	Merkez İlçe	Samsun
10	Kayseri Büyükşehir	Kayseri
11	Körfez	Kocaeli
12	Merkez İlçe	Kocaeli
13	Yalova	İstanbul
14	Silivri	İstanbul
15	Marmaris	Muğla
16	B. Çekmece	İstanbul
17	Kemer	Antalya
18	Hacılar	Kayseri
19	Aliağa	İzmir
20	Bandırma	Balıkesir

Kaynak: DİE,Coğrafi Bölge Ayırımında İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Gruplarının ve Gelişmişlik Seviyelerinin Belirlenmesi, Ankara, DİE Yayını, 1997.

Kaynak: DİE, 196, s.7

Tablo-3: DİE Araştırmasına Göre Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi En Düşük 20 İlçe

S. No	İlçe Adı	İl Adı
1	Bahçesaray	Van
2	Mutki	Bitlis
3	Sincik	Adıyaman
4	Korkut	Muş
5	Pervari	Siirt
6	Tekman	Erzurum
7	Gerger	Adıyaman
8	Güçlükonak	Şırnak
9	Hizan	Bitlis
10	Şirvan	Siirt
11	Hamur	Ağrı
12	Karayazı	Erzurum
13	Kocaköy	Diyarbakır
14	Gürpınar	Van
16	Beytüşşebap	Şırnak
17	Çatak	Van
18	Dicle	Diyarbakır
19	Sasan	Batman
20	Doğanyurt	Kastamonu

Kaynak: DİE,Coğrafi Bölge Ayırımında İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Gruplarının ve Gelişmişlik Seviyelerinin Belirlenmesi, Ankara, 1997.